

การโค้ชในกระบวนการจัดการเรียนการสอน ด้วยวิธีการสะท้อนคิด : กรณีเทคนิคตะกร้า 3 ใบ

Coaching in Learning Process by Reflection Method: The Case of Three Baskets Technique

รจนารต ชูใจ* นงนุช วงศ์สว่าง* กรรณิการ์ กิจนพเกียรติ*

Rojanat Choojai* Nongnuch Wongsawang* Kannika Kitnopkiat*

Received : 8/4/63

Revised : 22/5/63

Accepted : 27/5/63

บทคัดย่อ

ผู้เรียนทุกคนสามารถพัฒนาได้ ความสำคัญอยู่ที่บทบาทของครูในการจัดการเรียนการสอนที่จะเลือก ใช้วิธีสอนที่เหมาะสมและหลากหลาย เพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองสามารถเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ได้ด้วยตนเอง การใช้ coach ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนร่วมกับการสะท้อนคิด เป็นวิธีการเรียนการสอนแบบหนึ่งที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอ แนวคิด การโค้ชในกระบวนการจัดการเรียนการสอนด้วยวิธีการสะท้อนคิด: กรณีเทคนิคตะกร้า 3 ใบ ประกอบ ด้วยสาระสำคัญคือ เทคนิคการสะท้อนคิด ความหมายและความสำคัญของการโค้ช บทบาทการโค้ชของครู ผู้สอนในการเรียนการสอนแบบสะท้อนคิด คุณลักษณะที่ดีของการโค้ชในการจัดการเรียนการสอนแบบสะท้อนคิด การใช้บทบาทการโค้ชในการจัดการเรียนการสอนแบบสะท้อนคิดด้วยตะกร้า 3 ใบ และกรณีศึกษา การบูรณาการการใช้บทบาทการโค้ช ในการจัดการเรียนการสอนแบบสะท้อนคิดด้วยตะกร้า 3 ใบ

สรุปบทความนี้ เป็นกรณีตัวอย่างกรณีหนึ่ง ที่บูรณาการการจัดการเรียนการสอน โดยการใช้โค้ชการสะท้อน โดยใช้เทคนิคตะกร้า 3 ใบ ที่อาจารย์สามารถนำไปประยุกต์ได้

คำสำคัญ: การโค้ช การสะท้อนคิด เทคนิคตะกร้า 3 ใบ

* อาจารย์พยาบาลวิทยาลัยพยาบาลบรมราชชนนี ราชบุรี

* Nurse Instructors, Boromarajonani College of Nursing, Ratchaburi

ABSTRACT

All student be able to develop on their studying, the motivating students to develop themselves, be able to learn and create knowledge by themselves, the role of teacher is very important to select appropriable and diverse teaching method. Using Coaching in Learning Process by Reflection Method is the one of teaching method that encourages student to think systematically. This article aims to present the concept of Coaching in Learning Process by Reflection Method; the case of three baskets techniques. Its consisting of Reflective thinking technique, the characteristic of coach, and the case study of integrating the role of coaching in the reflective teaching of three baskets technique.

Conclusion: This article is the case study of how to apply by using Coaching in Learning Process by Reflection Method: The case of Three Baskets Technique.

Keywords: Coaching, Reflective Thinking, Three Basket Technique

บทนำ

ครูที่มีความเชื่อว่าผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้พัฒนาได้ย่อมมีวิธีการพัฒนารูปแบบการเรียนและพัฒนาผู้เรียนให้เรียนรู้นอกเหนือจากการฟังบรรยายอย่างเดียว เป็นการลงมือปฏิบัติการเรียนรู้จากสถานการณ์จริง¹ นั่นคือ ครูต้องปรับรูปแบบการเรียนการสอนจากสอนให้น้อยลง เรียนรู้ให้มากขึ้น (Teach Less Learn More) ภายใต้แนวคิดในการพัฒนาคุณภาพบัณฑิตแนวใหม่ ที่ต้องรู้เหตุผลของการจัดการเรียนรู้คืออะไร สิ่งที่ต้องจัดการเรียนรู้คืออะไร และวิธีการจัดการเรียนรู้ควรทำอย่างไร² เพื่อให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และส่งผ่านการเรียนรู้จากห้องเรียนสู่การปฏิบัติอย่างมีชีวิตชีวา ตื่นตัวและกระตือรือร้น ดังนั้นครูผู้สอนซึ่งเป็นกลไกสำคัญกลไกหนึ่งของกระบวนการจัดการเรียนการสอน ควรต้องปรับกระบวนการทัศน์การสอนใหม่ การสอนที่จำลองสถานการณ์เพื่อกระตุ้นความคิด และใช้พลังคำถามจะทำให้ผู้เรียนคิดอย่างเป็นระบบ คิดวิเคราะห์เป็น และเชื่อมโยงความรู้สู่การปฏิบัติทางการพยาบาลได้ บทความเรื่องนี้ผู้เขียนได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับการปรับบทบาทของครูผู้สอนจากการเป็นผู้บรรยายสู่การทำหน้าที่สอนงานหรือการโค้ช (Coaching) ในการจัดการเรียนการสอนโดยใช้เทคนิคการสะท้อนคิด ตะกร้า 3 ใบ เพื่อเป็นแนวทางสำหรับอาจารย์ผู้สอนที่สนใจจะได้นำไปประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอนต่อไป ขอบเขตของบทความ ประกอบด้วย ความหมายของการจัดการเรียนการสอนแบบสะท้อนคิด และการโค้ช ความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนโดยใช้การโค้ช บทบาทการโค้ชของครูผู้สอนในการเรียนการสอนแบบสะท้อนคิด คุณลักษณะที่ดีของการโค้ชในการจัดการเรียนการสอนแบบสะท้อนคิด ตัวอย่างของบทบาทการโค้ชในการจัดการเรียนการสอนแบบสะท้อนคิดด้วยตะกร้า 3 ใบ และปัจจัยแห่งความสำเร็จในการโค้ชสำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบสะท้อนคิด

การจัดการเรียนการสอนด้วยเทคนิคการสะท้อนคิด

นักจัดการศึกษาทั่วโลกได้เล็งเห็นความสำคัญของการพัฒนาผู้เรียนให้คิดเป็น จากสถานการณ์ที่พบและแก้ปัญหาได้ แต่กระบวนการคิดเป็นต้องมีขั้นตอนให้ผู้เรียน เรียนวิธีคิด นักการศึกษาคนสำคัญ เช่น Gibbs³ ได้แสดงวงจรของการสะท้อนคิดไว้ 6 ขั้นตอน คือ 1) การบรรยายสภาพการณ์ 2) การแสดงความรู้สึกต่อเหตุการณ์ 3) ประเมินเหตุการณ์ 4) วิเคราะห์สถานการณ์ 5) สรุปสิ่งที่ได้เรียนรู้ และ 6) การวางแผนเพื่อนำไปใช้ในครั้งต่อไป

Sherwood and Deutsch⁴ กล่าวว่า การสะท้อนคิด หมายถึงกระบวนการคิดไตร่ตรอง ทบทวน พินิจพิเคราะห์ และพิจารณาสิ่งต่างๆ อย่างเป็นระบบเกี่ยวกับประสบการณ์ที่เกิดขึ้น ทำให้เกิดความเข้าใจที่ลึกซึ้งและเกิดการเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ อันนำไปสู่การแก้ปัญหา วิสัย วงษ์ใหญ่และมารุต พัฒนา⁵ กล่าวว่า การสะท้อนคิดเชิงสร้างสรรค์ เป็นบทบาทของผู้สอนที่เปรียบเสมือนกระจกสะท้อนความคิดให้กับผู้เรียน ทำให้ผู้เรียนเห็นความคิด หรือกระบวนการทางความคิดของตนเอง ทั้งที่เป็นจุดแข็งและข้อจำกัดต่อการพัฒนาศักยภาพของตนเอง มกราพันธุ์ จูฑะรสก⁶ กล่าวว่า การจัดการเรียนแบบสะท้อนคิดเป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีการคิดไตร่ตรองในเรื่องราวสถานการณ์ที่พบอย่างพินิจพิเคราะห์ จนทำให้ค้นพบแนวคิดที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกันได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเพื่อให้จดจำกระบวนการสอนสะท้อนคิด จึงเรียกเทคนิคการสะท้อนคิดซึ่งมี 3 ขั้นตอนว่า การสะท้อนคิดด้วยตะกร้า 3 ใบ ประกอบด้วย ตะกร้าใบที่ 1 การแสดงความรู้สึกต่อสถานการณ์ ตะกร้าใบที่ 2 ได้เรียนรู้อะไรจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น และตะกร้าใบที่ 3 จะนำไปประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์ได้อย่างไร การสะท้อนคิดเป็นทักษะทาง

ปัญหาที่สำคัญ ที่ผู้สอนมุ่งหวังให้เกิดกับผู้เรียน หากผู้เรียนเข้าใจสถานการณ์รอบตัวที่เข้ามา ผู้เรียนจะสามารถพิจารณาอย่างใคร่ครวญ และนำไปสู่การแก้ไขปัญหา

ความหมายและความสำคัญของการโค้ช

ในขณะที่การศึกษามีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วในยุค Thailand 4.0 ผู้เรียนในยุคปัจจุบันเป็นเด็กรุ่นใหม่ที่ทำให้ความสนใจกับการฟังบรรยายน้อยลง แต่มุ่งให้ความสนใจกับการเรียนที่มีการลงมือปฏิบัติมากขึ้น ดังนั้น ผู้สอนจึงจำเป็นต้องมีวิธีการปรับเปลี่ยนกระบวนการทางความคิดจากแบบเดิมๆ (Fixed Mind-set) ไปสู่การพัฒนาทางความคิด (Growth Mind-set) ให้กับผู้เรียน

ความหมายของการโค้ช (Coaching) ตามสหพันธ์โค้ชนานาชาติ หรือที่เรียกกันโดยย่อว่า ICF ได้ให้ความหมายไว้ว่า “การโค้ชคือการเป็นหุ้นส่วนกับผู้รับการโค้ช ในกระบวนการกระตุ้นความคิดอย่างสร้างสรรค์เพื่อสร้างแรงบันดาลใจให้พวกเขาเอาศักยภาพทั้งส่วนตัวและวิชาชีพมาใช้อย่างสูงสุด” ซึ่งเป็นกระบวนการ พัฒนาคนอย่างลึกซึ้งและเข้าใจเพื่อให้โค้ช (Coach) ตัดสินใจในการแก้ปัญหาและหาทางออกด้วยตนเอง วิชัย วงษ์ใหญ่และมารุต พัฒนา⁷ ได้ให้ความหมายของการโค้ชไว้ว่าการโค้ชเป็นการพัฒนาศักยภาพการเรียนรู้ของผู้เรียน โดยการให้คำชี้แนะในประเด็นที่ผู้เรียนยังคิดไม่ได้ การตั้งคำถามกระตุ้นความคิดเพื่อให้เกิดความใคร่ครวญ ไตร่ตรองอย่างรอบคอบ การสร้างแรงบันดาลใจในการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงาม การกระตุ้นความเชื่อมั่นในตนเอง วินัยในตนเอง รับผิดชอบต่อการบวนการเรียนรู้ของตนเองอย่างสม่ำเสมอ

ความสำคัญของการโค้ช จึงอยู่ที่ทำอย่างไรให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเองโดยมีผู้สอนทำหน้าที่ชี้แนะให้นำศักยภาพออกมาใช้ได้มากที่สุด ความสำคัญ

จึงควรเริ่มจากปรับพื้นฐานทางความคิดของผู้เรียน ต้องเริ่มให้ผู้เรียนระลึกอยู่กับปัจจุบัน (Here and Now) ด้วยการฝึกสติ ปรับความไม่สมดุลทางความคิดด้วยคำถามสะท้อนคิดหรือฉุดให้คิด ฝึกการใช้สุนทรียสนทนา และฟังอย่างลึกซึ้ง ฝึกการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ เชื่อมโยงผ่านสถานการณ์กรณีศึกษาในชีวิตจริง จัดการเรียนรู้เป็นทีมและทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม ทั้งนี้สิ่งต่างๆ เหล่านี้จะเกิดขึ้นได้ก็ต้องอาศัยปัจจัยสำคัญ คือการมีครูผู้สอนเป็นผู้ฝึกหรือครูโค้ช (Coach) และครูทำหน้าที่พาผู้เรียนลงมือปฏิบัติ กระบวนการจัดการเรียนการสอนดังกล่าวจำเป็นต้องมีผู้สอนที่สามารถแสดงบทบาทของการโค้ช เพื่อส่งเสริมกระบวนการคิดวิเคราะห์ของผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ การสร้างแรงจูงใจภายในตลอดจนการประเมินและให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างสร้างสรรค์ต่อผู้เรียน ซึ่งผู้เรียนที่ได้รับการโค้ชที่ดีจะสามารถพัฒนาตนเองในด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง ทั้งด้านความรู้คิดพื้นฐานไปจนถึงทักษะการคิดขั้นสูง

บทบาทการโค้ชของครูผู้สอนในการเรียนการสอนแบบสะท้อนคิด

การเตรียมตัวครูโค้ชเป็นเรื่องสำคัญเพราะการเปลี่ยนผู้สอนจากผู้บรรยายเป็นผู้สอนชี้แนะความรู้ (Coach) ครูผู้สอนต้องได้รับการชี้แจงเพื่อปรับลดแนวคิดเดิมๆ หรือความคุ้นชินเดิมๆ ที่ต้องอาศัยหลักการโค้ชดังนี้⁴

1. สร้างแรงบันดาลใจในการเรียนรู้ โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ตั้งคำถามในสิ่งที่อยากเรียนรู้ แสวงหาคำตอบด้วยตนเองและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้เรียนคนอื่น
2. กระตุ้นการรับรู้ที่ถูกต้องกับผู้เรียนให้ฝึกสังเกตสิ่งรอบตัว และเปรียบเทียบความเหมือนและความแตกต่าง

3. ชี้นำให้รู้คิด จัดกิจกรรมการเรียนรู้จากสิ่งไม่ซับซ้อน สู่สิ่งซับซ้อนขึ้นเรื่อย ๆ และเชื่อมโยงสาระการเรียนรู้หนึ่งไปสู่การเรียนรู้หนึ่ง

4. ใช้พลังคำถามให้ผู้เรียนนึกคิด

5. ประเมินผลและสะท้อนผลเพื่อพัฒนาผู้เรียนและผู้สอนอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้ วิชัย วงษ์ใหญ่⁷ ยังให้ความสำคัญกับขั้นตอนการสะท้อนคิดสำหรับครูผู้สอนในการทำบทบาทโค้ช 6 ขั้นตอนคือ

1. ครูต้องสร้างความตระหนักรู้ต่อสถานการณ์ที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน โดยอาจใช้สถานการณ์ที่เป็นสถานการณ์จริงหรือสถานการณ์ที่สร้างขึ้นเพื่อกระตุ้นความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียน

2. ครูต้องทบทวนความรู้สึกที่ผู้เรียนบันทึกไว้ และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มเพื่อน

3. ครูต้องให้ผู้เรียนทบทวนข้อเท็จจริงเกี่ยวกับสถานการณ์อีกครั้งแล้วนำไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มเพื่อน

4. ครูต้องให้ผู้เรียนหาข้อมูลเพิ่มเติม แล้วนำมาวิเคราะห์เพื่อทำความเข้าใจกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น

5. ครูชี้แนะแนวทางเพื่อปรับเปลี่ยนการเรียนรู้ ปรับมุมมองความคิดของผู้เรียน ซึ่งเป็นผลจากการเรียนรู้

6. ครูช่วยชี้แนะแนวทางสำหรับผู้เรียนในการนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ในสถานการณ์ใหม่

โดยสรุปจะเห็นว่าบทบาทการโค้ชของครูผู้สอนจะเปลี่ยนแปลงไปจากการเป็นผู้ป้อนความรู้ให้ผู้เรียนผ่านการบรรยายแบบเดิมไปสู่การเป็นผู้คอยกระตุ้นชี้แนะแนวทางเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์และค้นหาความรู้ใหม่ด้วยตนเอง เพื่อผลที่คาดหวังในอนาคตคือการประยุกต์ความรู้ที่ได้รับไปใช้ในสถานการณ์อื่นๆ ได้อย่างเหมาะสมนั่นเอง

คุณลักษณะที่ดีของการโค้ชในการจัดการเรียนการสอนแบบสะท้อนคิด

ในการจัดการเรียนการสอนแบบสะท้อนคิด ครูที่ทำหน้าที่โค้ช ควรมีคุณลักษณะที่ดีดังต่อไปนี้ คือ

- 1) บุคลิกลักษณะที่เป็นมิตร มีความเป็นพี่เลี้ยง เป็นผู้มีความเมตตา ใช้สุนทรียะสนทนาในการรับฟังความคิดเห็น ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการตัดสินใจ และในบางครั้งต้องชะลอความรู้สึกโดยใช้ความอดทน ไม่ด่วนตัดสินใจในคำตอบผู้เรียน หาสาเหตุของคำตอบของผู้เรียนและเชื่อมโยงข้อเท็จจริงที่ถูก ให้ผู้เรียนไปสู่คำตอบที่แท้จริง
- 2) มีความเชี่ยวชาญเชิงวิชาการ สามารถกระตุ้นชักจูงให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทางที่ถูกต้อง ให้คำแนะนำที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานทางวิชาการและประสบการณ์ตรงที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริง
- 3) สามารถกำกับความมีวินัยในตนเองของผู้เรียนในการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอ โดยใช้พลังคำถามให้ผู้เรียนนึกคิด เอาใจที่จะคิดค้นหาคำตอบหรือสืบค้นข้อมูลด้วยตนเอง นอกจากนี้ วิชัย วงษ์ใหญ่⁷ ยังให้ข้อเสนอแนะว่าครูโค้ชที่ดีต้องทำให้ผู้เรียนทุกคนได้แสดงความคิดเห็นแม้คนที่พูดน้อยที่สุดก็ต้องได้รับการกระตุ้น ฟังทุกเสียงของผู้เรียนโดยไม่ปัดป้องคำตอบ ครูโค้ชต้องสร้างกติกากลุ่ม เมื่อหนึ่งคนพูด หลายคนต้องฟังด้วยความเคารพ และแบ่งปันพื้นที่ในการพูดคุยเมื่อถึงเวลาสะท้อนความคิดให้สะท้อนด้วยความซื่อสัตย์และนุ่มนวล

โดยภาพรวมพบว่าคุณลักษณะของการโค้ชที่ดีในการจัดการเรียนการสอนแบบสะท้อนคิดนั้น เริ่มต้นตั้งแต่บุคลิกลักษณะภายนอกของครูที่มีความเป็นมิตรกับผู้เรียน จนถึงคุณลักษณะภายในที่สะท้อนออกมาทางคำพูดในการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ที่เป็นระบบนั่นเองจึงจะสามารถทำให้การเรียน การสอนแบบสะท้อนคิดประสบผลสำเร็จ

การใช้บทบาทการโค้ชในการจัดการเรียนการสอน แบบสะท้อนคิดด้วยตะกร้า 3 ใบ

การจัดการเรียนรู้แบบสะท้อนคิดด้วยตะกร้า 3 ใบ เป็นแนวคิดของมกราพันธุ์ จุฑะรสก⁸ เป็นการ เรียนรู้กระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ ที่ใช้ได้ดีในการจัดการเรียนแบบกลุ่มวิธีหนึ่ง โดยการจัดการศึกษาพยาบาลจะเป็นการเรียนจากกรณีศึกษาจริง ๆ หรือ อาจเป็นสถานการณ์ที่ครูสมมติขึ้นมา (Scenario) ทั้งนี้ผู้เรียนจะเกิดการเรียนรู้ได้ ครูโค้ชต้องมีความเชี่ยวชาญในเนื้อหาเป็นอย่างดีเพื่อจะนำไปสู่การอภิปรายร่วมกันของกลุ่มผู้เรียนและผู้สอน โดยบทบาทครูโค้ชจะนำผู้เรียนเข้าสู่กระบวนการสะท้อนคิดด้วยตะกร้า 3 ใบ ดังนี้

ตะกร้าใบที่ 1 กระบวนการเรียนรู้ที่จะเปิดใจ โดยการใช้ใจรับความรู้สึกสิ่งที่มาสัมผัส และครูใช้วิธีการตั้งคำถามว่า **“รู้สึกอย่างไร”**

ตะกร้าใบที่ 2 กระบวนการคิด วิเคราะห์ไตร่ตรองจนเข้าใจ ขั้นตอนนี้ครูผู้สอนจะถามคำถามผู้เรียนว่า **“ได้เรียนรู้อะไร”**ซึ่งคำถามนี้ผู้เรียนจะส่งผลให้ผู้เรียนเข้าใจถึงเหตุและผลต่างๆ ได้ชัดเจนขึ้น

ตะกร้าใบที่ 3 กระบวนการคิดสร้างสรรค์ เป็นการนำไปประยุกต์ใช้จึงมีคำถามสำหรับตะกร้าใบนี้ คือ **“จะนำไปใช้สร้างสรรค์ได้อะไร”** เมื่อผู้เรียนตระหนักในคุณค่าจากการเรียนรู้ในตะกร้าใบที่ 2 ก็จะนำไปใช้ประโยชน์ในทางสร้างสรรค์ทั้งต่อตนเอง ต่อบุคคลและต่อสังคม

ทั้งนี้มกราพันธุ์ จุฑะรสก⁶ เน้นว่าการตั้งคำถามเป็นหัวใจสำคัญของการเรียนรู้แบบสะท้อนคิด ด้วยตะกร้า 3 ใบ โดยการตั้งถามควรประกอบด้วยคำถามประเภทต่างๆ ที่หลากหลาย ได้แก่ คำถามที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีจุดหมายในการคิด คำถามที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความปรารถนาในการเรียนรู้คำถาม ที่เสริมพลังเกิดความเชื่อมั่นในตนเอง คำถาม

ที่กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดแรงบันดาลใจในการเรียน และคำถาม เชิงลึกที่มุ่งให้ผู้เรียนใช้การคิดขั้นสูง

ทั้งนี้ผู้เขียนได้นำแนวคิดการเรียนการสอนแบบสะท้อนคิดด้วยเทคนิคตะกร้า 3 ใบของมกราพันธุ์ จุฑะรสก⁶ มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนการสอน วิชาการพยาบาลครอบครัวและชุมชน 1 ในนักศึกษาพยาบาลชั้นปีที่ 2 โดยแบ่งนักศึกษาเป็นกลุ่มๆ ละ 7-8 คน มีอาจารย์ประจำกลุ่มกลุ่มละ 1 คน มอบหมายให้นักศึกษาลงเยี่ยมผู้รับบริการ กลุ่มละ 1 ครอบครัว โดยทำการเยี่ยมบ้านทั้งหมด 3 ครั้ง ในชุมชนที่กำหนดโดยใช้กระบวนการพยาบาลในการช่วยเหลือครอบครัว และใช้การสอนแบบสะท้อนคิดด้วยตะกร้า 3 ใบ โดยมีรายละเอียดการจัดการเรียนการสอน ดังนี้ คือ

1. ขั้นเตรียมการ

1.1 การเตรียมทีมผู้สอน โดยประชุมกลุ่มทำความเข้าใจร่วมกันในกลุ่มผู้สอนในการเยี่ยมครอบครัว ทำกลุ่มสะท้อนคิดรวม 3 ครั้ง ครูประจำกลุ่มควบคุมเวลาโดยขั้นตอนการเยี่ยมจะใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง ใช้เวลาเดินทางไป-กลับ 30 นาที และกลับมาสันทนากลุ่ม 1 ชั่วโมง 30 นาที

1.2 การเตรียมผู้เรียน โดยชี้แจงวัตถุประสงค์การเรียนรู้ในหน่วยการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ โดยกำหนดให้นักศึกษา 1 กลุ่มเยี่ยมครอบครัวรวม 3 ครั้ง และในครั้งที่ 4 จัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ในกลุ่มใหญ่ (รวมทุกกลุ่ม) ในห้องเรียนใหญ่

1.3 การเตรียมชุมชน ประสานงานกับผู้รับผิดชอบพื้นที่และครอบครัวที่ได้รับการเยี่ยม กำหนดวันนัดหมายในการลงเยี่ยม

2. ขั้นตอนการ

2.1 ครูประจำกลุ่มพูดคุยกับนักศึกษาในการนำเครื่องมือไปใช้เพื่อเก็บข้อมูลครอบครัว

2.2 ครูพานักศึกษาเข้าเยี่ยมครอบครัว แนะนำตัว และแจ้งวัตถุประสงค์การเยี่ยม จากนั้นให้

นักศึกษาใช้กระบวนการพยาบาลในการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ปัญหา วางแผนการพยาบาล ปฏิบัติการพยาบาล และประเมินผลในการเยี่ยมบ้าน โดยครูเป็นผู้สังเกตกระบวนการเยี่ยมอย่างใกล้ชิด และช่วยเหลือเมื่อเห็นว่ามีความจำเป็นที่ไม่ควรมองข้าม นักศึกษาแต่ละคนในทีมต้องแบ่งสรรกันทำงานในการดูแลสิ่งแวดล้อมในครอบครัว การพูดคุยกับคนในครอบครัว ขั้นตอนการเยี่ยมแต่ละครั้งจะใช้เวลาประมาณ 1 ชั่วโมง

2.3 นักศึกษาแต่ละกลุ่มพบครูผู้สอนประจำกลุ่ม ครูผู้สอนจะทำหน้าที่ครูโค้ชโดยเริ่มต้นด้วยการทบทวนกติกาก่อนเข้ากลุ่ม จากนั้นเปิดประเด็นคำถามด้วยตะกร้าใบที่ 1 ครูแจกกระดาษคำถามให้นักศึกษาเขียนความรู้สึกว่า นักศึกษารู้สึกอย่างไรในการไปเยี่ยมครอบครัวโดยให้เวลาในการเขียนคำตอบ 3 นาที ครูให้นักศึกษานำคำตอบไปเขียนบนกระดาน ครูเริ่มการสนทนาโดยให้ผู้เรียนแสดงความรู้สึกและใช้คำถามต่างๆ และครูโค้ชจะถามความรู้สึกของนักศึกษาต่อการเยี่ยมบ้านผู้สูงอายุ จนครบตามประเด็นที่นักศึกษาทั้ง 8 คน ได้เขียนไว้บนกระดาน ในขั้นตอนนี้ผู้สอนใช้คำถามที่หลากหลายเพื่อกระตุ้นให้ผู้เรียนคิดสะท้อนความรู้สึก การเรียนรู้ และการนำไปใช้

ตัวอย่างการบูรณาการการใช้บทบาทการโค้ชในการจัดการเรียนการสอนแบบสะท้อนคิดด้วยตะกร้า 3 ใบ

สถานการณ์การสะท้อนคิดโดยใช้ตะกร้าใบที่ 1: ผู้เรียนรู้สึกอย่างไร

ครูโค้ช: ครูขอให้นักศึกษาแต่ละคนบอกความรู้สึกต่อการไปเยี่ยมครอบครัวค่ะ (คำถามที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีจุดมุ่งหมายในการคิด)

ผู้เรียน: ตอนแรกรู้สึกกลัวค่ะ กลัวว่าคุณยายจะไม่ให้ความร่วมมือในการตอบคำถาม

ครูโค้ช: ทำไมนักศึกษาคิดว่าคุณยายจะไม่ให้ความร่วมมือล่ะคะ (คำถามกระตุ้นให้นักศึกษาคำตอบ)

ผู้เรียน: คุณยายดูหน้าเฉยๆ ถามคำตอบคำ หนูไม่ว่าคุณยายเต็มใจให้พวกเราเยี่ยมหรือเปล่า

ครูโค้ช: แล้วคุณยายเต็มใจให้เยี่ยมหรือตอบคำถามมั้ย แล้วนักศึกษาคิดว่าเป็นเพราะอะไร (คำถามกระตุ้นให้นักศึกษาคำตอบ)

ผู้เรียน: คุณยายเต็มใจค่ะ มีเสียงหัวเราะของคุณยายเป็นระยะๆ

ผู้เรียน: จริงๆ แล้วคุณยายเป็นคนอารมณ์ดีค่ะ หนูคิดว่าหนูประเมินคุณยายเร็วไป และเป็นการพบครั้งแรกคุณยายอาจไม่คุ้นเคยกับพวกเรา แต่เมื่อคุณยายไว้วางใจพวกเรา ก็ยินดีที่จะคุยกับพวกเราค่ะ

ครูโค้ช: นักศึกษาคนอื่นล่ะมีใครจะบอกครูอีกว่าการเยี่ยมบ้านวันนี้ นักศึกษารู้สึกอย่างไรบ้าง (คำถามกระตุ้นให้เกิดแรงบันดาลใจในการเรียน)

สถานการณ์การสะท้อนคิดโดยใช้ตะกร้าใบที่ 2: ผู้เรียนได้เรียนรู้อะไร

ครูโค้ช: วันนี้ นักศึกษาได้เรียนรู้อะไรบ้างคะ จากการเยี่ยมบ้าน (นักศึกษาทุกคนเขียนคำตอบในกระดาษที่ครูแจกให้แล้ว รวบรวมเขียนบนกระดาน)

ผู้เรียน: หนูเรียนรู้ว่าการเยี่ยมบ้านต้องวางแผนเก็บข้อมูลให้ดี มิฉะนั้นเราจะเก็บข้อมูลได้ไม่ครบถ้วน

ครูโค้ช: อะไรที่หนูบอกว่าไม่ครบถ้วนยกตัวอย่างให้ดูได้มั๊ยคะ

ผู้เรียน: ประเด็นการหกล้มค่ะ ความจริงการถามคุณยาย และการสังเกตการเดินของคุณยายน่าจะบอกได้ว่าคุณยายมีโอกาสล้มในครั้งต่อไปสูง และพวกหนูเคยเรียนการประเมินภาวะหกล้มในผู้สูงอายุด้วยแบบทดสอบของกรมอนามัยมาแล้ว แต่หนูก็ลืมนำมาทดสอบกับคุณยาย

ครูโค้ช: หนูเก่งมากนะคะที่วิเคราะห์ได้ว่า การประเมินภาวะเสี่ยงการหกล้มมีด้วยกันหลายวิธี และเมื่อลืมเราจะทำอย่างไรคะ

ผู้เรียน: หนูคิดว่าการเยี่ยมครั้งที่ 2 หนูกับเพื่อนจะลองทดสอบการล้มด้วยแบบทดสอบค่ะ

ครูโค้ช: ยังมีประเด็นสำคัญอะไรที่พวกเราต้องการให้การพยาบาลและการช่วยเหลือคุณยายเพิ่มเติมไหม

สถานการณ์การสะท้อนคิดโดยใช้ตะกร้าใบที่ 3: ผู้เรียนจะนำไปใช้สร้างสรรค์อย่างไร

ครูโค้ช: นักศึกษาจะนำการเรียนรู้ในวันนี้ไปใช้สร้างสรรค์ได้อย่างไร (คำถามที่กระตุ้นให้ผู้เรียนมีจุดมุ่งหมายในการคิด)

ผู้เรียน: ในการเยี่ยมครั้งต่อไปหนูจะวางแผนเก็บข้อมูลเรื่องการเดินเข้าห้องน้ำในเวลากลางคืน

ผู้เรียน: ในการเยี่ยมครั้งหน้าหนูจะลองให้คุณยายใช้นวัตกรรมที่พวกหนูจัดทำขึ้น เป็นเก้าอี้นั่งเจาะช่องไว้ให้ปัสสาวะไม่ต้องลุกเดินไปเข้าห้องน้ำในเวลากลางคืนจะได้ไม่หกล้ม

ครูโค้ช: ครูชื่นชมสิ่งที่หนูวางแผนในการนำนวัตกรรมไปใช้ นักศึกษาคิดเห็นอย่างไรถ้าเราจะช่วยกันพัฒนานวัตกรรมนี้ให้ดีขึ้น (คำถามกระตุ้นให้เกิดแรงบันดาลใจของผู้เรียน)

3. ขั้นประเมินผลผลลัพธ์ การจัดการเรียนรู้แบบสะท้อนคิดในบทบาทครูโค้ชด้วยตะกร้า 3 ใบใช้แบบประเมินโดยให้ผู้เรียนบรรยายการเรียนรู้จากสถานการณ์ และผลลัพธ์สุดท้าย พบว่ามีการเปลี่ยนแปลง ดังนี้

3.1 ด้านผู้เรียน พบว่าผู้เรียนมีความพึงพอใจในการเรียนในระดับมาก โดยผู้เรียนประเมินว่ามีความกล้าในการแสดงความคิดเห็น ทุกคนในกลุ่มฟังเสียงที่แต่ละคนพูด คนพูดน้อยรู้สึกไม่กลัวว่าคำตอบจะผิดเพราะครูโค้ชจะให้กำลังใจ ครูใจดีมีความอดทนในการฟังเสียงของนักศึกษา ครูไม่ตำหนินักศึกษาต่อหน้าเพื่อน

3.2 ด้านครูโค้ช พบว่ามีความพึงพอใจในการเรียนการสอนในระดับมากเช่นกัน โดยครูโค้ช

สามารถเข้าใจความรู้สึกนึกคิดของผู้เรียนแต่ละคน และสามารถปรับความคิด ปรับทัศนคติของผู้เรียน เข้าใจความคิดเป็นเหตุเป็นผลของผู้เรียน นำสู่การพัฒนากระบวนการคิดให้กับผู้เรียนที่พร้อมการคิดวิเคราะห์ การใช้เวลาในการสอนด้วยวิธีนี้อาจใช้เวลามากแต่เป็นการลงทุนที่คุ้มค่าในการทำให้ผู้เรียนคิดเป็น สามารถเชื่อมโยงความรู้ในการแก้ปัญหาได้

ปัจจัยแห่งความสำเร็จในการโค้ชสำหรับการจัดการเรียนการสอนแบบสะท้อนคิด

การโค้ชในการจัดการเรียนการสอนแบบสะท้อนคิดจะประสบผลสำเร็จ ต้องอาศัยปัจจัยต่างๆ ทั้งครูผู้เรียนและปัจจัยสนับสนุนอื่นๆ ดังนี้

1. บุคลิกลักษณะของครูโค้ชต้องมีความเป็นกันเอง มีท่าทีที่เป็นมิตร รู้จักการฟังอย่างตั้งใจ ไม่เกรี้ยวกราด แต่เป็นครูพี่เลี้ยงที่คอยอำนวยความสะดวกแก่ผู้เรียน
2. ครูโค้ชควรฝึกการตั้งคำถามที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการคิดวิเคราะห์ คิดต่อยอดในสิ่งที่ผู้เรียนสามารถนำไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองได้
3. ครูโค้ชต้องมีการสะท้อนคิดในเชิงสร้างสรรค์ที่ก่อให้เกิดพลังทางบวกกับผู้เรียนเพื่อให้ผู้เรียนไม่รู้สึกท้อแท้สิ้นหวังต่อสิ่งที่เป็นอุปสรรคในการเรียน

บทสรุป

การโค้ชเป็นบทบาทที่สำคัญของผู้สอนในกระบวนการจัดการเรียนการสอนแบบสะท้อนคิดเป็นสิ่งที่สำคัญที่จะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้สอนต้องมีการปรับเปลี่ยนบทบาทตัวเองตั้งแต่ภายในจนถึงลักษณะภายนอก เช่น การมีลักษณะความเป็นมิตรกับผู้เรียน การตั้งคำถามที่ส่งเสริมการคิดวิเคราะห์และการสะท้อนคิดในเชิงสร้างสรรค์เพื่อให้ผู้เรียนเกิดพลังทางบวกในการต่อยอดความรู้ตนเอง ทั้งนี้กระบวนการสอนการสะท้อนคิดโดยใช้

ตะกร้า 3 ใบเป็นวิธีการหนึ่งของเทคนิคการสะท้อนคิดในบทบาทครูโค้ช ซึ่งมีขั้นตอนง่ายๆสำหรับผู้สนใจที่จะนำไปใช้ได้ โดยเริ่มจากสถานการณ์ที่สร้างขึ้นหรือเป็นสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงจากนั้นนำผู้เรียนเข้าสู่ตะกร้า 3 ใบด้วยคำถามสำคัญในตะกร้าใบที่ 1 คือ รู้สึกอย่างไร ต่อด้วยคำถามในตะกร้าใบที่ 2 ที่ถามผู้เรียนว่าได้เรียนรู้อะไร และตะกร้าใบที่ 3 กับคำถามว่าจะนำการเรียนรู้ไปใช้สร้างสรรค์ได้อย่างไร จากที่กล่าวมานี้จะทำให้ผู้เรียนมีระบบการคิดที่ดีและสามารถแก้ปัญหาที่เข้ามาในการดำเนินชีวิตได้

REFERENCES

1. Dweck, C. S. Mindset: The New Psychology of Success. California: Random House; 2006.
2. Wongyai, V. Teaching Less Learning More. Development of Systematic Thinking for Integrated Education under Service Mind Learning Process Conference; 3-5 April 2013. (in Thai)
3. Gibbs G. Learning by Doing: A guide to Teaching Learning Methods. London: FEU; 1988
4. Sherwood GD, Deutsch SH. Reflective Practice: Transforming Education and Improving Outcomes. Indianapolis: Sigma Theta Tau International; 2014.
5. Wongyai, V., Phatpol, M. Creative Reflection to Stimulate Learner Potential: Coaching Roles in the 21st Century. Bangkok: The Center of Leader of Curriculum and Learning Innovation; 2019. (in Thai)
6. Jutarasaka, M. Reflective Thinking: Systematically Creative Thinking by 3 Baskets. Bangkok: Danex Inter Cooperation; 2016. (in Thai)
7. Wongyai, V., Patpon, M. Cognitive Coaching. Bangkok: Charansanitwong Printing Company; 2014. (in Thai)
8. Jutarasaka, M. Systematic Thinking: Application in Learning and Teaching. Nonthaburi: Praboromarajchanok Institute; 2013. (in Thai)

